

ismernünk kell az iparművészetnek csonka hazánkban különösen fontos közművelődési jelentőségét. Ezeket tudva látjuk, hogy a feladatok a régiiek, csak felfokozottak.

A társulat erős volt, mikor határozott programja volt. Most, a második félszázad küszöbén

ez a program kettős: a régi, korunk igényeihez képest kibővítve és az új, mely minden magyar társulatával közös, hatékonyan közreműködni az új magyar lelkiség kialakításában.

A magyar iparművészetnek, mint az Igének, szét kell terjednie mindenütt, ahol csak magyar él!

EMLÉKEZÉS TREFORTRÓL

Írta: Dr. JALSOVICZKY KÁROLY miniszteri tanácsos

Trefort 1835-ben befejezve Pesten jogi tanulmányait, olvasmányai gazdag anyagával: Voltaire, Montesquieu, Mme de Staël, Ségur, Daru Mignet, Shakespeare, Walter Scott, Byron, Gibbon, és Hume műveinek ismeretével 1836 áprilisában külföldi útra megy. Bécsen át Prágába, onnét a jelentékenyebb német városokon keresztül Oroszországba Moszkváig, majd az északi államokon keresztül Angliába visz útja, honnét Párison, Dél-Franciaországon és Észak-Olaszországon keresztül jön haza 1837 februárjában értékes tapasztalatokkal gazdagon. „Úgy tértem vissza“ — írja ő maga „Kisebb dolgozatainak“ előszavában — „mint józan fiatalember, kibén a világ- s emberismeret a praktikus észet kifejlesztette s ki azóta a legrosszabb viszonyok között sem a maga, sem a haza sorsa fölött soha nem esett kétségbe.“

Trefort 71 évet élt, hosszú élete alatt hazájának sorsa volt jó is, rossz is, ifjúkori útjának a tanulsága azonban biztosította, hogy minden időben, minden körülmények között megtalálja a maga helyét, tevékenységének azt a területét, hol az adott viszonyok között legjobban szolgálhatta hazáját. Ennek az útjának és olvasmányainak a tanulsága kétségtelenül az is, hogy a vagyoni értékekkel a műveltség értékei egyenlőek. Életének és munkásságának célját ezek a tanulások adják meg s egész élete folyamán párhuzamosan küzd Magyarország vagyonosodásának előmozdításán és műveltségének emelésén.

Az a kor, melyben Trefort ifjúvá serdült és külföldi útjára ment, Magyarországon a rendi nacionalizmus végső korszaka. A modernizálódási törekvések megindultak ugyan, de az élet még kizárólag a régi nemesi formákban nyilvánul meg, a nem nemes lakosságnak még nincsen szerepe. Külföldi viszonylatban társadalmi berendezkedésünk elmaradott. Polgári lakosság és városi élet visszamaradt állapotban vannak. A műveltség a kiváltságosaké.

Nyugaton már végét járta a rendi uralom, a forradalmak hatása alatt győzelemre jutott liberalizmus többhelyütt — így elsősorban Franciaországban — helyet teremtett a harmadik rendnek, a városi polgárságnak, mely jómódban él, birtokában van a politikai hatalomnak, műveltségnek. Körükben „vagyon és talentumok tekintélyekké válnak“.

Hazajövet Trefort a városi polgárság érdekében fejt ki jelentékeny munkásságot s az 1843—44. országgyűlésen mint városi kiküldött vesz részt.

Politikai reformok mellett nemzetgazdasági, pénzügyi, kereskedelmi és közlekedésügyi kérdések foglalkoztatják. Minden munkájával a polgárisodás céljait szolgálja, tisztán felismerve, amit írásában ismételt ki is jelent, hogy korának törekvéseit az anyagi érdekek jellemzik. „Az anyagiak azok, melyek az emberiséget a műveltség és jólét magasabb fokára emelik.“ A polgárságot, a nemzet szélesebb rétegét erre a fokra kell emelni. Ezt célozza minden munkássága, melynek eredményeként már 1845-ben megírhatja a Pesti Hirlapban — egy könyvismertetése kapcsán —, hogy amit „tíz év előtt nem mertünk volna remélni, úgy meg vagyunk most győződve, hogy csak egy-két országgyűlés szükséges s a politikai jogok egyedurasága megszűnik“. „A vagyon már itt is rég túlsúlyt nyert a cím fölött“, ami azt jelenti, hogy a polgári osztály beérkezett.

De foglalkoztatja útjának még egy eredménye. Ezen az útján érti és érzi meg, hogy a művészet „nem curiositás, hanem a szellemi élet nagy tényezője“. Egy este — írja ő maga — „élénkebben éreztem ezt, mint máskor“ s megírja cikkét a művészegyesületről. A „Pesten felállítandó Művészegyesület“-nek ez az 1839-ben megjelent programja az első kezdeményezése a későbbi műegyleti törekvésnek.

1848-ban megszűnik a régi világ. Az új korszaknak új emberekre van szüksége s az alig 30 éves Trefort államtitkár lesz Klauzál Gábor mellett a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumban, mikor azonban a „vihár“ kitör, külföldre távozik s csak 1850-ben tér haza. Az abszolutizmus idejét, mint annyi más jeles magyar, birtokán tölti csendes visszavonultságban, tanulmányainak élve, bizakodva az ország sorsának jobbrafordultáiban. 1868-ban már majdnem egy félszázadot meghaladó kor terhével a vállán „az élet harcai és gondjai között megöszülve“ áll orosházi választói előtt.

Ebben a korban, a kiegyezés korában, Trefort ismét résztvesz a politikában s mikor az alkotmányos élet helyreállta után 1872-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter lesz, alkotó egyéniségéhez méltó tevékenységi területre léphet. Az a liberalizmus, melyben Trefort felnőtt, időközben teljesen materialisztikus irányt vett fel, de a materializmus iránt mindig különösen hajlamos Trefort megőriz valamit régi ideális liberalizmusából, abból a liberalizmusból, amelyet nálunk barátja és sógora, Eötvös oly jellemzően képvisel. Látjuk ezt miniszterségének minden alkotásán.

Alkotásokra megvan a tere. A polgárisodás Magyarországon is végbement. A kiegyezés által megteremtett nyugalmi állapotot gyors átalakulás és fejlődés követi, a magyar gazdasági élet alapja ugyan továbbra is a mezőgazdaság, de az ipar és kereskedelem gyorsan bontakozik ki az 1867 előtt fennálló kezdetleges állapotokból. A tőkeképződés is kezd megindulni. Ez a kor az, amelyet jellemzően Ferenc József korának szoktunk nevezni, mely nálunk épp úgy, mint a külföldön, a virágzó polgári korszakot jelenti. E korszak polgári társadalmának megvannak már a kulturális igényei. A kulturális igényeknek a nemzetgazdasági érdekekkel összeegyeztetetten történő kielégíthetése végett alakítja meg Trefort már galambósz fejjel és a Művészegyesület alapítására vonatkozó visszaemlékezéseinek bátorító hatása alatt 1885-ben az Iparművészeti Társulatot.

Trefort az első volt azok között, kik a nyugat

kultúráját idehozták az új életre ébredt Magyarországra. Politikájában meggyőződése volt, miként azt többször is kijelentette, „hogy nekünk mindig nyugat felé kell gravitálnunk, mert csak a nyugati világra támaszkodva élhetünk“. E témával foglalkozva egyik akadémiai megnyitó beszédében bővebben is kifejti álláspontját s a történelmi adatok sorával bizonyítja, „hogy Magyarország mindig akkor volt a legjobb helyzetben, mikor szerepét ekként fogta fel“.

De mikor a nyugatot vette például, a magyar multról sem feledkezett meg. Egyik szép bizonyossága ennek a műemléktörvénye, mellyel több nyugati államot, így a szomszéd Ausztriát is megelőzte.

Nekünk is az ő útját kell követnünk; folytonosan figyelemmel kísérve a nyugati fejlődést, annak eredményeit asszimilálva, a nemzeti hagyományok alapján magyar lelkünk sugallata szerint kell továbbfejleszteni iparművészetünket.

MŰVÉSZETÜNK HIVATÁSA

Írta: DR. UGRON GÁBOR v. b. t. t.,

ny. belügyminiszter, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács elnöke

Valahányszor utam a Nemzeti Múzeum előtt visz el, ráeszmélek arra, hogy nincs olyan épületünk, mely annyi méltósággal, nyíltsággal és oly messzehallatszóan fejezné ki Magyarország nagy reformkorszakát, Kossuth, Széchenyi és Petőfi szellemének aranyéveit, mint ez az épületünk. Belseje, lépesőinek párkánya, még kertje is telve van a legnemesebb emlékekkel. Minden kövéről, márványáról, boltozatfívről a klasszicizmus éreces hangja zeng felénk, gróf Széchenyi Ferenc mecénás alakjától Pulszky Ferenc finom, rómaiás arcvonásáig.

Akkor, mikor más nemzetek csak hatalmas épületkolosszusokkal, Pantheonokkal, Walhallákkal és egyéb építészeti felkiáltójelekkel tudták hőskorukat kifejezni, a mi szerény és buzgó Pollák Mihályunk a legegyszerűbb formák közt és a legolcsóbb anyagokkal építette meg a tudománynak és művészetnek e klasszikus házát. Ez a nemes oszlopsor, a remekül tagolt épülettömeg, a csendes felemelkedést jelentő lépcsőzet mind azzal a néma fenséggel szól hozzánk, mely a nagy államférfiak beszédeiből és a Berzsenyi—Vörösmarty korszak költőinek klasszikus verssoráiból tör elő.

Ha elgondoljuk, hogy miért tudta éppen a fekete magyarmentés táblabíró-korszak olyan tömör fogalmazásban kifejezni az ő lelkét épületekben, tereken, városrészleteken, mint a Múzeum, a belváros, a belső Lipótváros, a Vár legapróbb formáin is, akkor nem juthatunk más megoldásra, mint arra, hogy erőteljes stílusakarata volt. A függetlenségre

törekvő dunai állam a polgárosuló fővárossal együtt szívta magába a nyugati eszméket és a maga életének természetes formáiba igyekezett őket beolvasztani. Egy éremgyűjtemény, egy szökőkút, egy kép, egy iparművészeti kiállítás éppen olyan fontos közügye volt a nemzet kultúrájának, mint valamely új hajózási kérdés, vagy takarékpénztár a gazdasági törekvéseinek.

A művészet közügy volt. Ezt is eltanulták a klasszicizmus nagy tanítómestereitől, az olasz renaissance apró államaitól, ahol mecénások, kereskedők, polgárok gyakran együtt érlelték meg egy templom vagy köztér összefüggő képét. Ilyesféle lezárt, nyugodt közhangulata volt a régi Pest-Buda egész bensőséges kultúrájának.

Nem volt állami művészetpártolás, mert a társadalom a maga szerény kereteiben még ezt a funkciót is elvégezte. A festők, Barabás, Borsos és társaik arképekben örökítették meg a kor nagyjait, szépeit és polgárait. A szobrászok egy-egy új térbe komponálták emlékszobraikat vagy egy ház falára vagy udvarára tették le hódolatukat a görög múzsáknak. Iparművészet? Az is volt, de nem ennek a szónak mai értelmében. Inkább ízléses mesterművek voltak, jeles műhelyi munkák, egyéniség-hajszolás nélkül, dogmáktól mentesen.

A Fővárosi Múzeumban egész sereg bútor, zongora Déryné ifiasszony remekbekészült selyemviganói mutatják, hogy a finom műiparnak e korból való termékein mennyire keresetlenül érvényesült a